

PRVI SVIBANJ medjunarodni radnički praznik.

Osam sati rada! Eto tim riečima pokrivena naša crvena zastava, koja nam inspirira nadu na skorašnje oslobodjenje proletarijata.

I onda, kada se pred radničkim kolonama ta zastava gordo leprša, kada; obasjana proljetnim zracima, postaje izvor nove svjetlosti, koja, obasjavajući naša izmučena i blijeda lica, obasjava nas zracima proljeća proletarskog blagostanja, tada velim, zaustavimo se za trenutak, nebi li kucanje našeg srca bilo slobodnije, podignimo našu dječicu neka ih pogled na zastavu zadahne duhom novog života, koji nam bliska budućnost sprema i opomenimo se značaja, koji ima za nas današnji dan, dan, kada proletarci cijeloga svijeta uzimaju svoje alate i idu, ne u tvornicu, gdje ih stroj čeka da iz njih isisava svaku kap krvi, da uzdrma svaki živac, da istegne svaku mišicu, već sa čekićem, testerom ili rendetom na ramenu idu u kolone iz kojih će se ćiuti umilni zvući pjesama namijenjenih prazniku rada.

Danas vice nose brzojave Evropi, Australiji i Americi, brzojave pune duha, pune osjećaja, koji trebaju da pojačaju živce onih, koji vječito rade bilo u polju po ljetnoj žezi ili zimnjem mrazu, bilo pak u zagušljivoj radionici, svih, svih proletara, te da se i ovi vječito pogureni mogu gordo ispraviti i smjelo pogledati oko sebe; danas se drugovi skupljeni "začudjeno zapitkavaju zašto onoliki broj žandara okolo njihovih kolona, na šta dobijaju lijepe odgovore, da policija žrtvuje po jedan dan u godini kada svoju uslugu ukazuje radnicima dajući im sjajnu svitu". Danas se još po kadkad neko iz buržoaskih gomilica ustrašeno zapitkuje, kao dobri kralj Louis XVI., da li nije ovo skupljanje radnika spremanje za bunu, na šta se iz proletarskih kolona dovikuje: "ne, ne buna, jer je krv ljudska skupocjena, a naše su ruke nemorne da zabađaju nož u prsa, koje nam vi svakodnevno podmećete, — ne buna, već znak nove revolucije u istorijskom društvu, revolucije, koja se može izvršiti i u glasačkim kutijama, — ko zna, a mi proci nismo!" Danas "soldati su u ratnoj opremi; sve su kuće pozatvorene; svaki ćiuti u svojoj sobi, kao pri kakvoj obsadi; svo su poslovi napušteni; žene i djeca nesmiju na ulicu..."

Čudnovata bura, koja ushićava i straši u isto vrijeme!

Straši! Koga?

Grozno! Nepomiljiva komedija, čudnovato strahovanje! I zašto sve to?

Zato što radnik pada od umora zbog dugog i teškog dnevnog rada, zato što "vrativši se u večer umoran sa rada on neima vremena ni da se odmori dovoljno samo zato, da bi sutra dan bio u radionici u odredjeno vrijeme". I vi filantropi, pa čak i vi pobornici Kristovi, svi vi čijih mišica izvire sve bogatstvo ljudsko; u čije ime radite to onda, kada radnik hoće da odahne od silnog posla? Da li u ime Krista koji govoraše: "slijedite primjeru poljskog krta, on ne radi niti prede, pa ipak, vjerujte, i sam Solomon u svom svojem carskom sjaju nije liepše obučen!"

Ne, ne tako!

Današnjom, koliko mirnom toliko i sjajnom manifestacijom radnik hoće da se zakonom zabrani radni dan od 14 pa i 16 sati, a da se uvede radni dan za odrasle od 8 sati.

To i ništa više.

I to je neobhodno potrebno onda, kada zagušljive radionice ubijaju fizičku snagu i tjeraju radnika u grob prije vremena; onda, kada veće radionice, — ne zagušljive, to je istina — snabdjevene savršenijim strojevima, stvaraju od radnika prost mehanizam koji nema volje već se podčinjava volji i zapovjesti strojeva, ubijajući na taj način njegove sposobnosti za umnim razvićem; onda, kada pojedine industrije svojom opasnošću unštavaju najbolje snage bilo zbog same prirode posla ili zbog krajnjeg ubrzavanja strojeva, koje kazne svakog trenutka smrću svaki nepravilan pokret radnikov; onda — i time neka se ponosi "viek civilizacije", — kada poljski rad, zbog svog nečovječnog produžavanja do 15 i 17 sati prieti da masu naroda stvori blesavom i kada je to oglupljivanje seoskog radnika i sistematski podpomaže, — onda velim: smije li koji sklopiti oči pred ovim pravednim zahtjevom i pokazati mu bajonete kao odgovor?

Smije i biva i pored toga što se zna da kraći radni dan daje i samom kapitalistu više profita, jer radniku pruža više odmora, pa ga dakle i sposobnijim za rad stvar.

Smije i biva i pored toga što se zna da industrijske krize uništavaju svake godine ogromne količine robe, kojima su prenatrane pijace, upropašćujući u isto vrijeme milijune uložene u proizvodnju istih, rasipajući na taj način radnu snagu i pored toga što već svatko uočava i pojima, da danas nije više pitanje: "na koji način da se proizvodnjom zadovolje ljudske potrebe" već "ka-ko da se proda sve ono što se proizvede!"

No mi nemamo potrebe za sada da navodimo sve razloge koji idu u korist osamsatnog radnog dana. Mi se ovdje malo dotakosmo nekih, nebi li se što bolji pojam imao o trima osmicama sa čijom je povjesta u svezi i proslava 1. svibnja.

* * *

Praznik rada datira još od 1856. god. Od tada je on upravo u intimnoj svezi sa osamsatnim radnim danom. U naseobini Victorija, u Australiji, ovaj je praznik padao 21. aprila kao dana kada je osamsatni radni dan zakonom bio uveden.

U sjevero-američkim saveznim državama najprije njemački radnici, a docnije i englezki, organizovali su vremena na vrijeme, više puta preko godine, manifestacije čas radi povišavanja nadnice, čas pak radi poboljšanja zdravstvenih uslova u radionicama, a naročito radi svodjenja radnog dana na osam sati. Najzad sve se ove manifestacije sliše u jedan dan, koji postade godišnji praznik, i to isti bješe prvog ponedjeljka mjeseca rujna. Od tog vremena je već oko 20 godina.

1884. god. pak, Federated Trades (zanatlijski savez) u Čikagu bješe donjeo odluku da se od 1. svibnja 1886. god. istavi osamsatni radni dan. Iste godine ovaj savez bješe odbio predlog za političku organizaciju stranke, osnivajući svoju borbu

jedino na ekonomskom zemljištu. Suština odluke njihovog kongresa bješe da se od 1. svibnja 1886. radni dan svede na osam sati, a u slučaju da bi se poslodavci ovome protivili, to da se odmah oglasi štrajk (krzmanje). No treba markirati, da se ovdje zahtjevi istavljaju neposredno kapitalistima, a ne zakonodavcu. Ove su manifestacije dale samo datum za praznik rada, ali ideje, koje su inspirirale ovaki oblik toga praznika kakvog ga danas imamo, ponikle su u Francuskoj i to docnije, kao što ćemo odmah vidjeti.

Jean Dormoy, član odbora radničke stranke u Francuskoj, a predsjednik občine u Montlucon-u (Francuskoj), glavni je inicijator za ustanovljenje onoga dana, kada krv ključa u žilama radničkim.

Jean Dormoy je jedan od najizvrstnijih boraca. Platonske agitacije ne sviđjahu mu se i dovadjahu ga u očajanje. Narodni savez sindikata i korporativnih radničkih grupa u Francuskoj, koji je konstituiran 1886. god., formulirao je već od više godina svoje zahtjeve (revendikacije) na kongresima, čije su rezolucije periodično predavane zakonodavcu, i koje ovaj sa svoje strane još periodičnije bacase u peć. Ovakovo bagatelisanje radničkih interesa trajase dugo vrijeme, ono bješe zanimljiva igra vladajućih klasa.

"Oni nas neće ni da čuju, povika Dormoy na kongresu 1888. god., bez sumnje hoće da im mi i urši otvorimo!" I na trećem kongresu ovog saveza, koji se držase u Bordeaux-Bouscat-u rečene godine, polucije o pitanjima, koja su bila na dnevnom redu, Dormoy napomenu da ovog puta nije rieč više o rezolucijama, koje ostaju samo na papiru, već ih treba utisnuti u mozak onih, kojima je stavljeno u dužnost, da odpravljaju društvene stvari. Njegov bješe predlog ovakov:

"Istog dana i istog časa, jednovremeno dakle, organizovat će se u svima mjestima Francuske, gdje god postoji radnički pokret, narodne manifestacije, kojima će se državna uprava primorati, da donese riešenje na zahtjeve, koje kongres istavlja. Izaslanici mjestnih radničkih sindikata predstaviti će se predstavnicima državne vlasti i predati će im u ruke jedan primjerak ovih zahtjeva s napomenom, da će javno pozvati radi ovoga. Neka bude šta bude!" ...

U resoluciji samoj, koju kongres bješe donjeo, odredjen je bio 10. veljače kao dan, kad se imaju revendikacije predati, a 24. veljače, kad se po odgovor ima ćići, priredjavajući u isto vrijeme i manifestaciju.

Manifestiralo se dakle, kao što bi zaključena 10. veljače. Izaslanici radničkih organizacija i socijaliste predadoše revendikacije za svodjenje radnog dana na osam sati i utvrđivanje najmanje nadnice, vlastima u ruke, a zatim, dvie nedelje docnije, 24. veljače, u prabnji mnogobrojnih gradjana, odoše da traže odgovor. Osim Pariza, manifestiralo se još u više od šesdeset mjesta Francuske.

Posljedice ove manifestacije bjehu više oćaravajuće nego što se i mislilo. Čitavi bataljuni vojske i policija bjehu na nogama, no ipak zato nikakvih sukoba nije bilo, izuzimajući omanje svadje, koje po-

licija sama prouzrokovalaše. Cijela štampa i Evrope i Amerike govoraše a istoj nekoliko dana. Buržoazija drhtase, misleći, da je krvna revolucija na pragu.

Iz ove je, sa ovako krasnim uspjehom, manifestacije ponikla ideja da ista postane internacionalna.

Na internacionalnom kongresu u Parizu, koji se držase 1889. god. gradjanin Raymond Lavigne, sekretar narodnog kongresa francuskog saveza sindikata radničkih, podnese ovakov predlog:

"Odredjenog datuma organizovat će se velika internacionalna manifestacija na taj način, da u svim zemljama i u svim mjestima istoga dana radnici primoravaju javnu vlast, da radni dan svede na osam sati i da uzakoni i druge rezolucije donjete na internacionalnom kongresu u Parizu."

Dan odredjen za ovu manifestaciju bješe 1. svibanj.

Budući da njemačke socijaliste bjehu baš u vrijeme kongresa u hrdjavim političkim okolnostima (obšadno stanje bješe tada zbog socijalista), to uticajem Liebknechta i Bebela bješe ovom paragrafu dodata sljedeća primjedba: "Radnici raznih zemalja izvršit će ovu manifestaciju onako, kako im specijalne okolnosti njihove zemlje dozvoljavaju."

No riešenje ovog kongresa od 1889. bješe samo da se manifestira 1. svibnja 1890. god. Svakogodišnje ponavljanje ove manifestacije odlučeno je na internacionalnom radničkom kongresu od 22. kolovoza 1891. god., održatom u Bruselju. Evo riešenje toga kongresa:

"Da bi se prvom svibnju saćuvao njegov pravi ekonomski karakter zahtjevanja osamsatnog radnog dana i ispoljavanja staležne borbe, kongres riešava da svi radnici sviju zemalja demonstriraju 1. svibnja i d svuda, gdje god je moguće, prekinu rad toga dana."

Zatim je ova periodičnost detaljnije riešena na nacionalnim kongresima pojedinih zemalja, budući da se je uspjeh ovakve manifestacije odmah primjetio.

Tako je kongres socijal-demokrata austro-ugarskih održat u Budapešti 7. i 8. prosinca 1890. donjeo odluku da 1. svibanj bude svake godine radnički praznik.

• • •

Eto povjesta ovog praznika, kojim se realizira:

"Proletari sviju zemalja, sjedinite sa!" koje nam Marks i Engels ispisaše na našim zastavama. Kapitalistička buržoazija, drhtajući, pruža prst na nas toga dana, davajući nam razne epitete, za koje joj mi praštamo kao i svakom, koji je osudjen na smrt i u agoniji gubi razum. Mi smo uvjereni, da idemo putem najboljim za ostvarenje ideala čovječanskog. Eksploatacija, koju čovjek nad čovjekom vrši, mora najzad da išezne ispred eksploatacije nad prirodom. Ogromne prirodne snage, bilo vodene, parne, električne, itd. već i danas pružaju više snage za rad, nego li i cijelo čovječanstvo. I u mjesto da se na taj način rad radnika olakša i smanji, on na protiv postaje gori i ćemerniji. Nekada je radnik morao da troši ogromnu snagu služeći se prostijim alatima; danas pak ti su se alati pretvorili u mašine, ogromne dži-